

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq Kitabxanası

Bəşər tarixinin möhtəşəm siması – Corc Bayron

Corc Qordon Bayronnun 230 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait

Bakı – 2018

Tərtibçilər:

**Aynurə Əliyeva
Şəhla Əliyeva**

Redaktor:

Könül Ağazadə

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

Şəhla Qəmbərova
Əməkdar Mədəniyyət işçisi

Bəşər tarixinin möhtəşəm siması – Corc Bayron: Corc Bayronun 230 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait /Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, F. Köçərli ad.Respublika Uşaq Kitabxanası; tərt.ed. A. Əliyeva; ixt.red. və burax.məsul Ş. Qəmbərova; red. K. Ağazadə. – Bakı: F. Köçərli ad.Respublika Uşaq Kitabxanası, 2018.-20 s.

Tərtibçidən

Hanı əsrimizin böyük Bayronu,
Qüdrətin varsa da, sən yarat onu.

Səməd Vurğun

Mübağiləsiz demək olar ki, ingilis ədəbiyyatı dünyanın söz xəzinəsinə zəngin töhfələr vermişdir. Bu ədəbiyyat onlarca şair, nasir və dramaturqu dünya oxucusuna bəxş etmişdir. Dünya oxucusu Böyük Britaniya adalarında yaşayanların tarixi, adət və ənənəsi, xarakterik xüsusiyyətləri, ailə və cəmiyyətləri haqqında geniş tanışlığa məhz bədii ədəbiyyat vasitəsilə nail olmuşlar. Dünya poeziyasında romantik vüsətin ən parlaq simalarından biri Corc Qordon Noel Bayrondur. Onun ölməz poeziyası əsrlərdir ki, oxucu qəlbini təlatümə gətirir. Bayronun bir çox şeirləri dillər əzbəridir. Onun adı geniş oxucu kütləsi üçün çox əzizdir. Bütün fəaliyyəti, bədii yaradıcılığı doğma xalqına əvəzsiz xidmət, vurğunluq nümunəsi olan qaynar təbli şairin, talesiz Corc Bayronun keçdiyi həyat yolunu oxuculara çatdırmaq üçün və eyni zamanda böyük şairin 230 illik yubileyi münasibətilə bu vəsaiti işləməyi özümüzə borc bildik. Vəsait iki hissədən ibarətdir. I hissə *“Tənha qəhrəmanların harayı”* adlanır və şairin həyat və yaradıcılığından bəhs edir. II hissədə isə *“Mütərəqqi romantik – Bayron”* adlanır və Corc Bayronun yaradıcılığından bəhs edən tədbirlərdən söhbət açılır.

Yaradıcılığı

Corc Qordon Noel Bayron 1788-ci il yanvar ayının 22-də Londonda yoxsullaşmış bir lord ailəsində anadan olmuşdur. Onun uşaqlığı Şotlandiyanın Eberdin adlanan kiçik şəhərində keçmişdir. Şairin böyük zadəgan ailəsindən olan atası Corc Bayron müflis vəziyyətə düşərək 1791-ci ildə öz borclularının əlindən Fransaya qaçır və orada vəfat edir.

Bayronun tərbiyəsi ilə anası məşğul olur. 1798-ci ildə babasının qardaşından 10 yaşlı Bayrona miras kimi lord titulu və Nottingemşir qraflığındakı Nyusted malikanəsi verilir. Məhz buna görə də, Bayron ilk təhsilini zadəgan uşaqlarına məxsus qapalı Harrou məktəbində ala bilir. Dərslərinə məsuliyyətlə yanaşmasa da, mütaliyəyə kifayət qədər vaxt ayırır, ilk şeirlərini də burada qələmə alır. Harrou məktəbini bitirdikdən sonra 1805-ci ildə Kembric Universitetinə daxil olur və 1808-ci ildə universiteti bitirir. 1807-ci ildə “Asudə saatlar” adlı ilk şeir məcmuəsini, 1809-cu ildə isə mürtəcə romantiklər və burjuva tənqidi əleyhinə “İngilis bardları və şotland icmalçıları” satirik poemasını nəşr etdirir. Elə həmin il Lordlar palatasının üzvü seçilir.

1809-cu ildə Bayron səyahətə çıxır. O, İspaniyada, Malta adasında, Yunanıstanda və Türkiyədə olur. Bu Bayronun Yaxın Şərqə ilk səyahəti idi. Səyahətdən qayıtdıqdan sonra “Cayld Harold” poemasının birinci iki mahnısını çap etdirir. İkinci səyahəti zamanı isə Bayron İsveçrədə, Venesiyada, bir daha Yunanıstanda və Türkiyədə olmuşdur. Bayron ömrünün son günlərini vətənə və yunan xalqının səadəti uğrunda mübarizəyə həsr edir. Böyük şair 1824-cü il aprelin 24-də Yunanıstanda vəfat etmişdir. Bayron bütün millətlərə bir gözlə baxırdı. O deyirdi ki, əgər türklər məhkum, yunanlar hakim olsaydı, yəqin ki, o, türklərə qoşulub, yunanların əleyhinə, türk azadlığı

uğrunda vuruşardı. Bayron bütün məhkum xalqların müdafiəçisi idi. Bayronun Yaxın Şərq xalqlarının adət və ənənəsi ilə tanışlığı iki vasitə ilə olmuşdur. Bunlardan birincisi Şərq haqqında yazılmış tarixi kitablar və Şərq klassiklərinin ingilis dilinə tərcümə edilmiş əsərləridir ki, Bayron bu kitabların əksəriyyətini hələ uşaq ikən oxumuşdu. İkincisi Şərqə səyahəti zamanı Bayronun Şərq xalqlarının həyatı ilə yaxından tanış olmasıdır. Şübhəsiz ki, sonralar Bayronun Şərq ölkələrini səyahət etmək arzusuna düşməsinə səbəb də onun bu ölkələrin tarixi, ədəbiyyatı və mədəniyyəti ilə tanışlığı idi. Bayron qeyd edirdi: “Mənə hələ uşaq ikən ləzzət verən ilk kitablardan biri “Türkiyə tarixi” olmuşdur. Əminəm ki, sonradan mənim Levantı səyahət etmək arzuma bu kitabın müəyyən təsiri olmuş, ola bilsin ki, şeirlərimdə hiss olunan şərq ruhuna da səbəb budur”. Bayronun səyahətə getməsinin əsas səbəbi o zaman hamını maraqlandıran Şərq ölkələrini görmək arzusu olmamışdır. İngiltərə cəmiyyətindən üz döndərən İngilis burjuaziyasının çirkin simasından cana gələn şair, oranı əbədi olaraq tərk etmək məqsədilə səyahətə çıxır. Şərq ölkələrinə səyahət zamanı Bayron həmin xalqların dillərini öyrənməyə böyük həvəs göstərir. Malta adasına gələn kimi Bayron bir rahibdən ərəb dilini öyrənməyə başlayır. Şərq xalqlarının adət və ənənələrini öyrənmək məqsədilə Bayron bu xalqların içərisində yaşamış, onların gündəlik həyatı ilə çox yaxından tanış olmuşdu. Bayron İrana da səyahət etmək arzusunda olmuşdur. Bu məqsədlə o, Kembriç Universitetinin ərəb dili professorundan lazımı məlumatlar toplayır, anasından isə o zaman “Qoca hindli” kimi tanınan mayor Vastondan bəzi sualları öyrənməsini xahiş edir.

Bayron “Çayld Haroldun səyahətləri”, “Şərq poemaları”, “Qabil”, “Don Juan”, “Manfred” və sair kimi dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə daxil olmuş əsərlərin müəllifidir. Yaxın Şərq ölkələrinə səyahətdən qayıtdıqdan sonra 1813-1815-ci illər

ərzində Bayron bir neçə poema yazır. Sonradan bu poemaları ədəbiyyat tarixində “Şərq poemaları” adı ilə məşhur olur. “Şərq poemaları”na aşağıdakı altı poema daxildir: “Gavur” (may, 1813), “Abidos gəlini” (dekabr, 1813), “Korsar” (1814-cü ilin əvvəlləri), “Lara” (avqust, 1814), “Korinfin mühasirəsi”, “Parizina” (1815-ci ilin sonu, 1816-cı ilin əvvəlləri). Bu poemaların süjeti gərgin dramatik hadisələrlə başlayıb, kəskin faciəvi sonluqla bitir. Bayronun qəhrəmanları cəmiyyətə qarşı üsyan edən mübariz, lakin təkbaşına mübarizə aparan qəhrəmanlardır. Bayron şəxsiyyəti hər şeydən üstün tutur, o, poemalarında əsas yeri ancaq tək-tək qəhrəmanlara verir və bu şəxsləri mədh edir. Buna misal olaraq “Gavur” poemasından Gavuru, “Abidos gəlini”ndə Səlimi göstərmək olar.

“Şərq poemaları”ndan danışarkən Bayronun həmin dövr yaradıcılığının iki əsas xüsusiyyəti nəzərə alınmalıdır. Bunlardan biri Bayronun Şərq ölkələrinə səyahətdən sonra yazdığı əsərlərə Şərq poeziyasının müsbət təsiri, digəri isə bu poemalardan daxili və xarici irtica qüvvələrinə qarşı kəskin etiraz və üsyan motivlərinin zəngin olmasıdır.

Məlum olduğu kimi Şərq mövzusu başqa ingilis ədiblərini əsərlərində də öz bədii əksini tapmışdır. Yazıçılardan fərqli olaraq Bayron şərqə özünəməxsus bir şəkildə Avropaya təqdim etmişdir. Bayron Avropa ədəbiyyatında yeni lirik-romantik tipli poema janrını yaratmışdır. Bayron Soutinin əksinə olaraq, türk, yunan, alban xalqlarının folklorundan, adət və ənənələrindən kor-koranə şəkildə deyil, insan şəxsiyyətini yüksəklərə qaldırmaq məqsədilə istifadə etmişdir. Bayron üsyankar təbiətli qəhrəmanlarını yaradarkən onların iztirab, hiss və düşüncələrini, alovlu duyğularını, dünyagörüşlərini bütün dolğunluğu və dərinliyi ilə təsvir etmək üçün islam dini və əqidəsi ilə bağlı olan sözlər də işlətməmişdir. Şübhəsiz, şairin bu sözləri həmin əqidənin təbliğinə deyil, hər şeydən əvvəl onların xarakterik

xüsusiyyətlərinin, mənəviyyatının təsvirinə xidmət etmişdir. “Şərq poemaları”nda “Leyli və Məcnun” dastanındakı Leyli obrazını xatırladan əlamətlərə də təsadüf edilir. Professor Əli Sultanlı Nizaminin “Leyli və Məcnun” poemasının Avropada ən çox təsirini “Abidos gəlini”ndə görür. “Abidos gəlini”ndə üsyan, protest motivləri kəskin bir şəkildə verilmişdir. Böyük emosional gücə malik olan bu əsərin qəhrəmanı Konrat daha üsyankar, daha barışmaz bir obrazdır. “Korsar”, “Dara”, və “Parisin əsərləri”ndə Bayron Şərq adət və ənənələrinə nə qədər yaxından bələd olduğunu nümayiş etdirmiş, Şərq həyatını gözəl, romantik ifadəsini verə bilmişdir.

Şərq şeirinin ən gözəl xüsusiyyətlərini, ifadə tərzini, ingilis poeziyasında ilk dəfə özünəməxsus bir şəkildə işlətməklə yanaşı, müəyyən şərq sözlərini də ingilis dilinə ilk dəfə gətirən Bayron olmuşdur. Bayron istifadə etdiyi bu sözləri mexaniki mənada işlətmir və bəzən onlara yeni məna verir. Bayronun yeni məna verib işlətdiyi şərq sözlərinə həmin mənada başqa ingilis yazıçılarının da əsərlərində rast gəlirik.

“Şərq poemaları”nda ilk dəfə işlədilən şərq sözlərinin əksəriyyəti türk sözləridir. Bunun da səbəbi bu poemalarda türk həyatı adət və ənənələrinin təsvir olunmasıdır. Bu sözlərin bəziləri xalis türk, bəziləri isə türk dilində vətəndaşlıq hüququ almış, öz ilk şəklini dəyişmiş, fars, ərəb sözləridir ki, Bayron da bu fars, ərəb sözlərini fars, ərəb dillərində olduğu kimi deyil, məhz türkləşdirmiş formada işlətməmişdir. Bayron öz gündəliyində mübarizəyə qalxmış İtaliya xalqı haqqında yazırdı: “Hakimlər xalqlarla vuruşmaq niyyətindədir. Qoy belə də olsun! Axırda onlar əziləcəkdir. Krallıq dövrü qurtarmaq üzrədir”. Bayronun “Korinfin mühazirəsi” poeması “Şərq poemaları” içərisində ən xarakterik əsərlərdən biridir.

Görkəmli şəxsiyyət, istedadlı qələm sahibi Corc Qordon Bayronun anadan olmasının 230 illik yubileyi ilə əlaqədar

olaraq, kitabxanada bir sıra tədbirlər: kitab müzakirəsi, oxucu konfransı, rəsm və şeir müsabiqəsi, icmal, ədəbi-bədii gecə keçirilə bilər. Şairi sevdirmək, yaradıcılığını gənc nəsə və oxuculara tanımaq məqsədilə kitabxanada kitab sərgisi də təşkil oluna bilər. Sərgidə şairin müxtəlif illərdə çəkilmiş fotostendi, kitabları ilə yanaşı, ədəbiyyatşünas və digər müəlliflərin onun haqqında yazdığı kitablar, araşdırmalar, ona ithaf edilən şeirlər, kəlamlar və dövrü mətbuatda yer alan məqalələr öz yerini almaqdadır. Sərgiyə müxtəlif başlıqlarlar verilə bilər: “Dünya ədəbiyyatı və Corc Bayron”, “İnqilabçı şair – Bayron”, “İngilis romantizminin ümdə sərkərdəsi”, “Tənha mübarizənin qalibi”, “İnsan düşüncələrinin sərrafı – Bayron”, “Bəşər tarixinin bir səhifəsi”, “Bayron Azərbaycan oxucusunun gözü ilə”, “Mütərəqqi romantik”, “Ədəbiyaşar yazıçı”, “Əsrin böyük şairi”, “Əsrlərdən gələn səs”, “Əsərləri ilə könülləri ovsunlayan şair”, “Ədəbiyyat səhifəsinin möhtəşəm siması”, “Dövrü ilə barışmayan şair”, “Bütün xalqların müdafiəçisi – Bayron”, “Romantik şair – Bayron”, “Döyüşə-döyüşə yaradan şair” və s.

Görkəmli şəxslərin Corc Qordon Bayron haqqında söylədikləri fikirlər:

Bayron yaradıcılığı bəşər tarixinin bir səhifəsidir, əgər həmin səhifəni cırsanız, tarixin bütövlüyü itəcək, heç nə ilə əvəz oluna bilməyən bir boşluq qalacaqdır.

V.Q.Belinski,
ədəbi tənqidçi

Bayronu oxumaq üçün ingilis dilini bilmək lazımdır.

İ.V.Höte,
alman şairi

Bayron dünya ədəbiyyatının ən böyük lirik şairlərindən biridir.

Abbas Zamanov,
professor

Bayron qəlb ağrısı ilə qəribə həqiqətlərin üstünü açır.

Zeydulla Ağayev,
professor

Corc Qordon Bayron poeziyasını oxuculara çatdırmaq məqsədilə kitabxanada “*Dünya poeziyasının korifey şairi*” adlı “Seçilmiş əsərləri”nin təhlili ilə bağlı kitab müzakirəsi keçirilə bilər. Bunun üçün kitabxanaçı oxucuları kitabxanaya cəlb edərək onları şairin yaradıcılığı və kitabları ilə tanış edir. Oxucular onun ayrı adda kitablarını, xüsusilə də “Seçilmiş əsərləri” adlı kitabını oxuyub, şeir və digər əsərlərini dərinlən mənimsəyirlər. Təyin olunmuş vaxtda oxucular kitabxanaya gələrək tədbirdə iştirak edirlər. Tədbiri açıq elan edən

kitabxanaçı hər kəsi salamladıqdan sonra Corc Bayronun keşməkeşli ömür yolundan və coşqun yaradıcılığından danışır. *Kitabxanaçı*: Böyük şair, həyatı və yaradıcılığı bir vəhdətdə olan bütöv şəxsiyyət, təkrarsız qələm ustası, dünya poeziyasının korifeylərindən hesab edilən tanınmış ingilis şairi Corc Qordon Bayron yaradıcılığı yetərinə imkan verir ki, ondan dönə-dönə söhbət açılsın. Onun kövrək qəlbindən qopub gələn o nəhəng əsərlər yazığının qeyri-adi istedadından xəbər verməkdədir. Onun əsərlərinə nəzər saldıqda, cansız bir qələmin lal vəərəqlərə nə qədər can verdiyini, həyat verdiyini və necə böyük gözəlliklər yaratdığından şahidi oluruq. Bir qələm həyatı, yaşamı bu qədər gözəl, incə əks etdirə bilirmi?... Gəlin şairin yuxarıda qeyd etdiyimiz kitabı ilə tanış olaq. Bu kitaba dünya, Avropa və İngilis ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri sayılan Corc Qordon Bayronun azadlıq ideyaları tərənnüm olunan, maarifçi görüşləri rəğbətlə qarşılanan “Gavur”, “Abidos gəlini”, “Korinfin alınması”, “Şilyon məhbusu”, “Mazera” adlı mübariz ruhlu fəlsəfi-dramatik poemaları və “Qabil” pyesi daxil edilmişdir. İlk dəfə olaraq şairin beş məşhur poeması və bir pyesi kitab halında milli auditoriyamızda təqdim edilir: “Gavur”, “Abidos gəlini”, “Korinfin alınması”, “Şilyon məhbusu”, “Mazera” və “Qabil”. İngilis romantizminin inqilabçı qoluna aid olmasına, istibdadçı, monarxiya üsuli-idarələrini inqilablar yolu ilə devirməyə çağırmasına baxmayaraq, hər şeydən əvvəl Bayron insan düşüncələrinin sərrafı kimi diqqəti cəlb edir. O ən möhtəşəm tarixi hadisələri belə əlahiddə götürdüüyü qəhrəmanlarının taleyi vasitəsilə oxucunun mühakiməsinə verir. C.Q.Bayronun qısa ömrünün ədəbiyaşar zəngin ədəbi irsi keçən əsrin əllinci illərindən Azərbaycanda ardıcıl yayılmağa və tədqiq olunmağa başlanmışdır. Respublikamızda Bayron irsinin ilk tədqiqatçısı və təbliğatçısı isə filologiya elmləri namizədi, dosent İsmixan Rəhimov olmuşdur. 1959-cu ildə

“C.Q.Bayronun əsərlərində türk mənşəli sözlər” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edən İsmixan Rəhimov həmin əsərdə ingilis şairinin “Şərq poemaları”, silsiləsinə daxil olan üç əsərinin şərti tərcüməsini hazırlayaraq ayrı-ayrı şairlərə təqdim etmişdir.

Bununla həm də yeni bir ənənənin başlanğıcı qoyulmuşdur. Məlum olduğu kimi, Sovetlər dövründə əcnəbi yazıçı və şairlərin əsərləri bir qayda olaraq rus dili vasitəsilə Azərbaycan dilinə tərcümə olunur, bu isə orijinala xas olan bir sıra bədii məziyyətlərin itkisi hesabına başa gəlir, son nəticədə Azərbaycan oxucusu uduzurdu. Sətri tərcümə isə ingilis dilini bilən milli yaradıcı insanın birbaşa orijinala təması deməkdir. Bu kitaba daxil edilmiş “Gavur” (tərcümə edəni Novruz Gəncəli), “Korinfin alınması” (Aslan Aslanov) və “Abidos gəlini” (Bəxtiyar Vahabzadə) poemaları məhz İsmixan müəllimlə tanınmış şairlərimizin müştərək yaradıcı əməyinin nəticəsi kimi uğurlu alınmışdır. “Şilyon məhbusu” və “Mazera”, poemaları daha uğurlu alınmışdır. Hər iki əsəri birbaşa ingiliscədən tanınmış şair-mütərcim Ənvər Rza böyük ilhamla dilimizdə səsləndirmişdir.

Oxuculara təqdim olunan bu beş poemada C.Q.Bayron öz tənha qəhrəmanları ilə görüşümüzə gəlir. İngilis şairinin məhz belə qəhrəmanları dünya ədəbiyyatında “Bayronik qəhrəman” məfhumunu yaranmasına səbəb olmuşdur. Bayronik qəhrəman mübarizdir, mübarizəsində dönməz və qətiyyətlidir, lakin sonda məğlub olur.

C.Q.Bayron “Şərq poemaları” silsiləsini (“Yuxarıda adlarını çəkdiyimiz üç poemadan başqa “Korsar”, “Lara”, və “Pərizina”) 1813-1816-cı illərdə qələmə almışdır. Bu əsərlər onun 1809-1811-ci illərdə Şərq ölkələrinə, o cümlədən Türkiyəyə səfərinin bədii inkişafı kimi ortaya çıxmışdı. Bayronun ömür yoluna bələd olanlar yaxşı başa düşər ki, Şərq

ölkələrinin romantik aləmi o dövrdə onun tənha qəlbinə daha yaxın idi. Ədəbi aləm Bayronun yuxarıda adları çəkilmiş altı poemasını “Şərqlə poemaları” silsiləsinə aid edir, lakin, bizzat, 1919-cu ildə qələmə alınmış “Mazera” da bu silsiləyə aid olunmalıdır. Əvvəla, məkan etibarilə “Mazera” poemasında hadisələr Ukraynanın Poltava çölündə baş verir; ikincisi, süjet və kompozisiya baxımından yenə də bütün varlığı ilə sevən insan, yenə də məhəbbət iztirabları, yenə də nakam eşq.

Sevib sevilənə göz olur hamı,

Xainlər, nadanlar güdür adamı...

Beləliklə, “Şərqlə poemaları” altı deyil, yeddi əsərdən ibarətdir. “Şərqlə poemaları” Bayronun türk, italyan, yunan və Ukrayna motivləri əsasında qələmə alınsa da, Bayrona daha böyük şöhrəti türk motivləri gətirmişdir. İtalyan və yunan xristian dünyası haradasa ingilis şairinin öz dünyası olsa da, lakin türk-müsəlman ekzotikasında hər şey onun üçün təzə, maraqlı və sirli idi. “Şilyon məhbusu” poeması isə Bayronun həyatında çox simvolik xarakter daşıyır. Müxtəlif təqiblərə, ailədaxili münaqişələrə, haqqında uydurulan şayiələrə tab gətirməyən şair, 1816-cı il aprelin axırlarında vətəni İngiltərəni birdəfəlik tərk edir. Bayronun yaradıcılığının son mərhələsinə aid edilən “Kain” dramaturji poeması da bu topluya “Qabil” adı altında daxil edilmişdir. 1934-cü ildə Məmməd Hüseyin Təhmasibin tərcüməsində çap edilmiş bu əsər dahi ingilis şairinin Azərbaycana ilk möhtəşəm gəlişi hesab oluna bilər. 1821-ci ildə qələmə alınmış “Qabil” poeması Bayronun sirli-mifik əsərləri sırasında; sanki real həqiqətlərindən bezən şair həmin dövrdə belə mövzulara daha tez-tez meyillənirdi. Əsər Bibliya motivləri əsasında işlənmişdir. Oradakı Adəm, Həvva, Qabil, Habil obrazları da hər bir oxucuya məlum olan dini-mifik obrazlardır. Bu əsərində Corc Qordon Bayron tamamilə öz xəyallarına qol-qanad verən şair kimi oxucu qarşısına çıxarır. Varlığın mahiyyətinin əzabdan ibarət olduğunu əsas götürən romantik

qəhrəmanın qəlbi kədərlə doludur, o öz tənha varlığına qapılaraq yerlərin və göylərin sirrini anlamağa çalışır.

Bu əsərlə əlaqədar oxucuları diqqətinə bir-iki cəhəti çatdırmaq istərdim. M.Təhmasib haqlı olaraq Bibliyadakı obrazların adlarını Mükəddəs Qurandakı adlarla əvəz etmişdir. “Qabil” haqqında son olaraq onu nəzərə çatdırmaq istəyirəm ki, əsər keçən əsrin otuzuncu illərinin Azərbaycan bədii dili standartları əsasında tərcümə olunmuşdur.

Azərbaycan oxucusunu Bayron dühasının beş poeması və bir pyesi ilə görüşdürür, onu Bayronun tənha qəhrəmanlarının fəryadları, hayqırıqları və göz yaşları ilə təmənna dəvət edirik. İnanırıq ki, bu poemaları mütailə edən hər bir şəxs dahi ingilis şairinin qəlb sirdaşına çevriləcək, Bayronun nə üçün “Şərq ürəkli Qərb şairi” adlandırılmasının mahiyyətini anlayacaqdır. *Tədbirin sonunda oxucular şairin əsərlərindən parçalar nümayiş edirlər.*

Bəşər tarixinin möhtəşəm siması, böyük şair C.Q.Bayronun 230 illik yubileyi ilə əlaqədar kitabxanalarda keçiriləcək tədbirlərdən biri də “*İngilis ədəbiyyatının mübarizi – Bayron*” adlı şeir müsabiqəsidir. Kitabxanaçı öncə şairin bir neçə şeir kitabını, eləcə də “Seçilmiş əsərləri”ni məktəblilərə təqdim edir. Nəfis şəkildə nəşr olunmuş kitablar hamı tərəfindən rəğbətlə qarşılanır. Məktəblilər müəyyən etdikləri şeiri əzbərləyərək əvvəlcədən təyin edilmiş tarixdə kitabxanaya gəlirlər. Qonaqlar və münisflər heyəti öz yerini aldıqdan sonra kitabxanaçı hər kəsi salamlayaraq tədbirə keçid alır. O, ilk olaraq Corc Qordon Bayronun həyat və yaradıcılığından, eləcə də əsərlərindən və müxtəlif adda kitablarından söhbət açır.

Kitabxanaçı: Böyük ingilis şairi Corc Qordon Bayron dünya ədəbiyyatı tarixində öz romantik poeziyası ilə ürəkləri fəth edən parlaq simalardan biridir. Bayron hələ tələbəlik illərindən İngiltərənin hakim dairələrinə qarşı etiraz səsini ucaltmış, bütün yaradıcılığı ilə xalqların azadlığına səs vermişdir. Şeirlərinin birində yazırdı ki: “Vətəni sevməyən kəs dünyada heç nəyi sevməyən kəsdir”.

bilməz”. 14-15 yaşında ilk şeirlərini yazanda çoxları onun vətən sevgisinə heyran qalmışdı. Bayron doğma torpağın istisinə ovunmuşdu.

1807-ci ildə “İstirahət saatları” ilk şeirlər məcmuəsində 19 yaşlı şairin üsyankar səsi çoxlarını lərzəyə saldı. “Edinburq icmalı” jurnalı onun şeirlərini kəskin tənqid atəşinə tutdu. Amma Bayron susmadı. “İngilis bardları və Şotlandiya icmaçıları” (1809) adlı satirasında mürtəcə romantiklərə, ən birincisi şair Vordsvorta cəsarətli cavab verdi. Şairləri xalq yaradıcılığından bəhrələnməyə, xalqın başa düşəcəyi sadə dildə yazmağa, xalq mübarizəsinin qəhrəmanlıqla dolu yeni, canlı lövhələrini yaratmağa çağırırdı.

C. Q. Bayron çox az yaşadı. Amma yazıb-yaratdığı əsərlər onun ömrünün davamı oldu. 28 yanvar 1821-ci il tarixli gündəliyində şair “poeziya nədir” sualına özü qıscaca cavab vermişdir: “Poeziya keçmişin və gələcəyin duyğusudur!”

O, sənətdə, poeziyada belə bir duyğunun tərcümanı olmuşdur. İngilis ədəbiyyatına böyük mübarizlik ruhunu, romantik şairin öz təbii, gözəl cilasını gətirən Corc Qordon Bayron Avropa romantizminin P.B.Şelli, V.Hüqo, Jorj Sand, Adam Miskeviç kimi söz ustaları ilə xalqın tərəfində dayanmışdır. İngilis poeziyasının allahı Vilyam Şekspirin ən nüfuzlu davamçısı kimi C.Q.Bayron XIX əsrin əvvəllərində novator romantik şair kimi bütün Avropada məşhur idi.

Kitabxananın dəyərli məlumatlarından sonra iştirakçılar bir-bir səhnəyə yaxınlaşaraq ədibin şeirlərini qiraətlə söyləməyə başlayırlar. Sonda münsiflər heyəti qiraəti ilə fərqlənən iştirakçıları mükafatlandırırırlar.

Corc Qordon Bayronun həyat və yaradıcılığını məktəblilərə tanımaq məqsədilə kitabxanaçı bir sıra məktəblərdə olub, sərgi təşkil edib, şair haqqında “*Ağıla və qəlbə işıq saçan şair*” adlı söhbət keçirə bilər. Söhbətin əvvəlində kitabxanaçı şair haqqında qısa məlumat verir. Sonra isə oxucularla

C.Q.Bayronun insana, sözə verdiyi dəyər haqqında müzakirə aparılır.

Tədbirin sonunda şagirdlər ədibin əsərlərindən parçalar söyləyirlər.

Şairin əsərlərini gənc nəsələ tanıtmaq məqsədilə daha bir neçə tədbir, eləcə də möhtəşəm ədəbi-bədii gecə keçirilə bilər. C.Q.Bayronun xatirəsinə həsr olunmuş *“İngilis romantizminin ümdə sərkərdəsi”* adlı ədəbi-bədii gecəyə Azərbaycanın görkəmli ədiblərini, sənət-söz adamlarını dəvət etmək olar. Tədbir iştirakçıları kitab sərgisi ilə tanış olduqdan sonra zalda əyləşirlər. Gecəni açıq elan etmək üçün aparıcılar səhnəyə yaxınlaşırlar. Hər iki aparıcı qonaqları salamlayır.

I aparıcı: Salam dəyərli qonaqlar, ilk olaraq sizi ingilis ədəbiyyatında haqq səsi, azadlıq şairi kimi əbədiləşən böyük şair Corc Qordon Bayron haqqında hazırlanmış slayda baxmağa dəvət edirik.

II aparıcı: Bayron poeziyası kədərdən doğan fəryaddır, şikayətdir, lakin elə bir şikayətdir ki, səndən heç bir şey istəmir, nəşə sənə bir şey verir, yalvarmır, bəlkə, rəhm edir; bu, Qafqaz dağlarına bağlanmış Prometeydir, bu, hamının əleyhinə üsyan qaldırmış bəşər övladıdır. O, öz təkəbbürlü iftixarından yalnız özünə arxalanır. Şairin əsərlərindəki nəhəng qüvvə, əyilməz iftixar hissi, qüdrətli ehtiras, dərin məhəbbət, bu incə səmimiyyət, insan şəxsiyyətinin əziyyətlərinə tərəf çevrilmiş incəlik və mərhəmət hissi buradan doğur... Bayron poeziyası bəşər tarixinin səhifələridir, bu səhifəni qoparsan həmin tarixin tamlığı pozular.

I aparıcı: Romantizm dövrünün ən parlaq nümayəndələrindən biri, dahi ingilis şairi Bayronun ölməz poeziyası iki əsrdir ki, oxucu qəlbini təlatümə gətirir. XVIII əsrin feodal qaranlığına qarşı öz etiraz səslərini ucaldan, haray salan Bayron qəhrəmanları yer üzünü qarış-qarış gəzdir. Şairin parlaq istedadının bədii təəcəssümü olan həmin qəhrəmanlar hər cür pisliyə qarşı barışmaz mübarizə aparır, mübarizələrindən

axıracan dönmürlər. Onlar bəşər övladlarının işıqlı sabahı uğrunda çarpışanlardır. Bayron qəhrəmanları əsasən təkbaşına döyüşə atılır.

II aparıcı: Romantik vüsət etibarilə dünya ədəbiyyatında tayı-bərabəri olmayan Corc Qordon Bayron az müddətdə Avropanın tanınmış şairlərindən birinə çevrilmişdir. Otuz yeddi illik qısa ömründə çox zəngin ədəbi irs qoymuş Bayronun irili-xırdalı əsərlərinin adlarının sadalanması belə səhifələrə sığmaz. Sanki öz qısa ömründə Bayron bir nəfəsə qaçır, dincini almadan bəşər övladınının dərdlərini sadalayır. Onun şah əsəri sayılan “Don Juan” poeması yarımçıq qalmışdır. Bayron öz arzusunu həyata keçirə bilməmişdir. Don Juan obrazı vasitəsilə öz portretini yaratmış Bayron qəhrəmanları mübarizdir

I aparıcı: C.Q.Bayronun bütün əsərləri haqqında geniş söz açmağa dəyər. Onların hərəsi şairin özünütəsdiqində müəyyən rol oynayır. 1813-1816-cı illərdə dalbadal çap etdirdiyi altı poeması və başqa əsərləri Bayronu dövrünün ən populyar şairinə çevirdi. “Şərq poemaları” adı altında birləşən bu əsərlərin mövzusunı şair öz səyahəti vaxtı müşahidə etdiyi və eşitdiyi hadisələrdən almışdı. Müxtəlif məkan və xalqlar haqqında söz açan Bayron ayrı-ayrı millətlərin, adət-ənənələrinin təsvirində obyektiv sənətkar mövqeyini bir daha təsdiq etmişdir.

II aparıcı: Corc Bayronun yaradıcılığına respublikamızda ardıcıl müraciət olduqca uzun tarixə malikdir. Bayronun əsərlərinin ingilis dilindən birbaşa tərcüməsi yolunda da ilk etibarlı addımlar atılmışdır. Bu sahədə mərhum şairimiz Ənvər Rzanın xidmətləri böyükdür. Oxucular Bayronun “Şilyon məhbusu” və “Mazepa” poemaları ilə Ənvər Rzanın tərcüməsində tanış olmuşlar. Ə.Rzanın Bayronun onlarca kiçik həcmli şeirini də ilhamla tərcümə etmişdir.

I aparıcı: Dünya vətəninədən didərgin düşmüş dünyanın neçə-neçə ölkələrində – İsveçrə, İtaliya, Portuqaliya, İspaniya, Yunanıstan, Albaniyada, Türkiyədə gəzib-dolaşan, əzilən xalqların mübarizəsində yeri gələndə qələmini silaha çevirən

Bayron beynəlmiləlçi mübariz şair adını ürəklərə yazmışdır. Ömrünün otuz altıncı baharında Yunan vətənpərvərlərinin azadlıq mübarizəsində iştirak edən şair ölümü də yad torpaqlarda qarşıladı. Onun ürəyini Yunanıstanda nəşini isə doğma İngiltərədə (Hyusted abbatlığında) dəfn etdilər. O gün yunan xalqı şairin ölümünü milli matəminə çevirdi. Bayron öz ulu babalarının şan-şöhrətini daha uzaq ünvanlara söylədi. Amma onun şair şöhrəti, qəhrəmanlığı tarixin səhifələrində daha parlaq və möhtəşəm oldu... C.Q.Bayron bütün bəşəriyyət üçün əsrlərlə yaşayacaq, çünki o, bütün xalqların müdafiəçisi idi.

II aparıcı: Şair azadlıqçün doğulub ancaq,
Azadlıq! Əbədi gəlməlidir o!
Son anda söylədi qurumuş dodaq:
“Azadlıq yolunda ölməlidir o!”

Öldü azadlığa havadar kimi,
Sanki bir əsgərdi, Bayron deyildi.
Azadlıq önündə bir zəvvar kimi
Dizləri büküldü, başı əyildi.

Qaldırdı bayraqtək şair adını.
Unutdu lorddu o, ingilisdi o.
Yunan torpağına nicat gəzdi o,
Atdı alovlara öz həyatını.

Əliağa Kürçaylı

Ədəbiyyat siyahısı

Əsərləri kitablarda

Seçilmiş əsərləri : Poeziya. - Bakı : Şərq-Qərb, 2006. - 224 s. - (Dünya Ədəbiyyatı).

Elektron resurslar

Seçilmiş əsərləri [Elektron resurs] ; Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi. - Elektron mətn. - Bakı : İnnovativ Tədris Mənbələri (İTM) QSC, 2012. - 1 el. opt. disk (CD-ROM)

Kitabiçi

Ayrılanda ; Könlüm qəmlidir ; Ludditlərin nəğməsi və s. : şeirlər və poema // İngilis ədəbiyyatı antologiyası. 2 cildə. C.1. - Bakı : Şərq-Qərb, 2007. - S. 190-205.

Haqqında kitablarda

Lermontov M. Y. (1814-1841). Yox, Bayron deyiləm, özgə bir kəsəm... // Rus ədəbiyyatı antologiyası 2 cildə. I c. - Bakı : Avrasiya Press, 2007. - S. 53-65.

Haqqında Mətbuatda

Ağayev Z. Tənha qəhrəmanların harayı : C. Q. Bayronun anadan olmasının 200 illiyi // Kommunist. - 1988. - 23 yanvar. - S. 4.

Anar. Dünya ədəbiyyatından sərbəst tərcümələr // Ədəbiyyat qəzeti. - 2006. - 10 fevral. - S.3.

Cəfərov E. İngiltərədə romantik teatr və Corc Bayron : dünya teatr tarixindən mühazirələr // Kəspı. - 2016. - 8 dekabr. - № 202. - S. 10.

Corc Qordon Bayron (1788-1824) // Savalan. - 2014. - 24-30 iyun. - № 47/48. - S. 3.

Hacıyev V. C. Bayron Azərbaycanda : C. Bayron – 200 // Ədəbiyyat və incəsənət. - 1988. – 22 yanvar. - № 4. – S. 8.

Həsənli Z. Bəşər tarixinin möhtəşəm səhifələrindən biri : C. Bayron – 215 // Azərbaycan müəllimi. – 2003. – 18 – 24 aprel.

Xəlilov Ş. Keçmişin, gələcəyin duyğusu : C. Bayron – 200 // Azərbaycan gəncləri. – 1988. – 21 yanvar. – S. 4.

Musayeva İ. Corc, Markes və ya publisistikanı udan ədəbiyyatlar... Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 28 noyabr. - № 60. - S. 10-11. ; 5 dekabr. - № 61. - S. 13. ; 12 dekabr. - № 62. - S. 26. ; 19 dekabr. - № 63. - S. 18-19. ; 9 yanvar. - № 1. - S. 13. ; 16 yanvar. - № 2. - S. 20-21.

Mütərəqqi romantik : Böyük ingilis şairi C. Q. Bayronun anadan olmasının 200 illiyi // Bakı. – 1988. – 22 yanvar.

Sveyq S. Bayronun sirri : ingilis romantik şairi // Ədəbiyyat qəzeti. - 2014. - 19 dekabr. - № 49. - S. 8-9.

Bəşər tarixinin möhtəşəm siması – Corc Bayron
(metodik vəsait)

Ünvan: AZ-1022 Bakı şəh., S. Vurğun küç. 88;
E-mail: info@clb.az
URL: www.clb.az

F. Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasında
çap olunmuşdur.
Sifariş: 7
Çapa imzalanmışdır: 10.01.2018
Tirajı: 100
Pulsuz